

RAKKAUS TAITONA

(Tiivistelmä Erich Frommin kirjasta ”Rakkauden vaikea taito”
koonnut Ulla Andersson)

Onko rakastaminen taito?

Jos rakastaminen on taito, silloin siihen vaaditaan tietoa ja ponnistelua.

Valtaosa tämän päivän ihmisistä pitää rakastamista miellyttävänä tunteena, jonka valtaan joudutaan. Ihmiset eivät silti pidä rakkautta vähäarvoisena, päinvastoin **he kaipaavat kiihkeästi rakkautta**. Juuri kukaan ei tule ajatelleeksi, että rakkaudessa voisi olla jotakin, mitä ihmisen pitäisi oppia.

Viimeksi mainittu asenne on monien tekijöiden summa.

- 1) Useimpien mielestä rakkauden ongelma on, miten **tullaan rakastetuksi**, eikä suinkaan miten rakastetaan. Siksi heidän pulmansa on: kunpa minua rakastettaisiin – miten voisin olla rakastettava? Miesten usein käyttämä keino on **menestys**, naisten käyttämä keino on **viehättäminen**.
- 2) Toinen yleinen luulo on, että rakastamisen ongelma on lähinnä **rakastamisen kohteen** eikä rakastamisen kyvyn ongelma. Ihmiset kuvittelevat, että rakastaminen kyllä on yksinkertaista, mutta ”sen oikean” rakastamisen kohteen löytäminen on vaikeata. Eräs selitys voi olla yhteiskunnan kehityksen myötä tapahtunut ”rakkauden kohteen” valintaa koskeva muutos. **Viktoriaanisena aikana** avioliitto päätettiin sopimuksella, jossa osapuolina olivat perheet ja puhemies. Avioliitto perustui **sosiaaliin** näkökohtiin. Tämän rakkauskäsityksen sijaan on läntisessä maailmassa tullut miltei yksinomaiseksi käsitys **romanttisesta rakkaudesta**, omakohtaisesta rakastumiselämyksestä. Tämä uusi käsitys on ilmeisesti vaikuttanut siihen, että rakkauden kohde on tullut huomattavasti tärkeämmäksi kuin rakastamisen kyky. Myös toisella meidän päiviemme kulttuurille ominaisella piirteellä on vaikutusta. Meidän koko jokapäiväinen elämämme perustuu **ostamishaluun**, käsitykseen molemmille osapuolille edullisesta **vaihtokaupasta**. Ihmiset katselevat toisiaankin samalla tavalla. Etsitään sellaista ominaisuuksien sopivaa kokonaisuutta, josta kaikki pitävät ja jolla on senhetkinen huippuarvo persoonallisuusmarkkinoilla. Rakastumisen tunne syntyy silloin, kun molempien osapuolten persoonalliset miellyttävyysarvot ovat vaihdettavissa. On kysymys **kaupankäynnistä**. Kaksi ihmistä rakastuu toisiinsa silloin, kun he huomaavat löytäneensä toisissaan parhaan mahdollisen markkinoilla

saatavissa olevan kohteen. Tässäkin kaupankäynnissä näyttelevät huomattavaa osaa piilevät kehityskelpoiset ominaisuudet. Inhimilliset rakkaussuhteet seuraavat samoja lakeja, jotka vallitsevat tavara- ja työmarkkinoita.

- 3) Kolmas virheellinen käsitys on, että sekoitetaan keskenään alkuperäinen **rakastumisen tunne** ja **rakastaminen** eli rakkauden jatkuminen. Kun kaksi ihmistä tuntevat äkkiä olevansa lähellä toisiaan, tuntevat olevansa kuin yksi olento, tämän välittömän yhteyden kokeminen on elämän valtavimpia elämyksiä. Tämä äkillisen läheisyyden ihme tapahtuu usein helpommin, jos siihen liittyy sukupuolista vetovoimaa. Tämänkaltainen rakkaus ei kuitenkaan ole pysyvää.

Tämä näkemys – että mikään ei ole helpompaa kuin rakastaminen – on säilynyt vallitsevana huolimatta aivan päinvastaisista tosiseikoista. **Tuskin on mitään muuta yritystä, joka aloitetaan niin suurin toivein ja niin suurin odotuksin ja joka kuitenkin niin säännöllisesti epäonnistuu kuin rakkaus.**

Mistä rakkaudessa oikeastaan on kysymys? Ensimmäiseksi on myönnettävä, että rakkaus on taito siinä missä eläminenkin. Opetellessamme rakastamaan meidän on edettävä aivan samalla tavalla kuin halutessamme oppia minkä muun taidon tahansa.

Mitkä seikat ovat sitten välttämättömiä jokaisen taidon oppimisessa? Taidon oppimisprosessi voidaan helposti jakaa kahteen osaan: **teorian** ja **käytännön** hallitsemiseen. Vasta sitten kun teoreettiset tutkistelut ja käytännön kokemukset ovat sulautuneet yhdeksi kokonaisuudeksi – intuitioksi – voi puhua taidon hallitsemisesta. Teorian ja käytännön oppimisen lisäksi on vielä kolmaskin tekijä mestariksi oppimisen tiellä: alan hallitsemisen täytyy muodostua **tärkeämmäksi kuin mikään muu**, maailmassa ei saa olla mitään mikä merkitsee enemmän. Ehkä juuri tähän kätkeytyy vastaus kysymykseen, miksi meidän kulttuurissamme ihmiset vain harvoissa tapauksissa pyrkivät oppimaan tätä taitoa. Voimakkaasta rakkauden kaipuusta huolimatta kaikkea muuta pidetään tärkeämpänä kuin rakkautta: menestystä, mainetta, rahaa, valtaa. Rakkauden taidon oppimiseen emme sen sijaan uhraa juuri mitään.

RAKKAUDEN TEORIA

1. Rakkaus vastauksena inhimillisen olemassaolon ongelmaan

Jokaisen rakkautta koskevan teorian tulee lähteä **ihmisestä**, inhimillistä olemassaoloa koskevasta teoriasta. Eläinten keskuudessa tavattavassa rakkaudessa on pääasiassa kysymys eräästä niiden vaistorakenteen puolesta. Ihmiselle on olennaista, että hän on **irrottautunut muusta eläinkunnasta** ja sen vaistosidonnaisuudesta ja kohonnut luonnon yläpuolelle. Ihminen voi kulkea vain

eteenpäin älyään kehittäen, pyrkien uuteen harmoniaan, **inhimilliseen harmoniaan**.

Kun ihminen on syntynyt, hänet on temmattu eroon tilasta, joka oli kiinteä ja varma, sellaiseen olotilaan, joka ei ole kiinteä vaan epämääräinen, epävarma ja avoin.

Ihminen on **elämää, joka on tullut tietoiseksi itsestään**. Tämä tietoisuus itsestään **erillisenä yksilönä**, tietoisuus omasta yksinäisyydestä ja erillisyydestä sekä avuttomuudesta luonnon ja yhteiskunnan voimien keskellä tekee ihmisen erityisen ja erillisen olemassaolon hänelle sietämättömäksi vankilaksi.

Erillisyyden elämys synnyttää **ahdistuneisuutta**; itse asiassa se on kaiken ahdistuneisuuden aiheuttaja. Erillisyys merkitsee kyvyttömyyttä puuttua maailmaan – olioihin ja ihmisiin – aktiivisesti; se merkitsee, että maailma voi käydä kimppuuni ilman että mitenkään pystyn sitä estämään. Erillisyys aiheuttaa myös **häpeän ja syyllisyyden** tunteen.

On mitä tähdellisintä, että ihminen pääsee tästä erillisyydestään irti, että hän jättää vankilansa ja yksinäisyytensä. Kaikkien aikojen ja kaikkien kulttuurien ihmisten ratkaistavana on sama ongelma: miten vapautua erillisyydestään, miten päästä yhteyteen, miten oman yksilöllisen elämän rajat ovat ylitettävissä, miten ihminen voi tulla yhdeksi. Kysymys on sama siksi, että se aiheutuu samasta syystä: ihmisen asemasta, inhimillisen olemassaolon erikoislaadusta. Ratkaisu voi olla erilainen. Vaikka vastauksia on useita – ihmiskunnan historia on niiden tarkka lähdeaineisto – niitä ei silti ole lukemattomia. Uskonnon ja filosofian historia on näiden vastausten, niiden moninaisuuden ja myös niiden lukumääräisen rajallisuuden historia.

Ihmissuku on tuntenut kehityksensä alkutaipaleella olevansa yhtä luonnon kanssa. Mutta mitä pitemmälle ihmissuku etääntyy tästä alkeellisesta sidonnaisuudestaan luontoon, sitä selvemmin se tekee eron itsensä ja muun luonnon välillä ja sitä voimakkaammaksi kasvaa tarve vapautua erillisyydestä muita teitä.

A) Eräs keino erillisyydestä vapautumiseen on löydettävissä erilaisista **hurmiotiloista**, joista alkukantaisten heimojen rituaalit tarjoavat esimerkkejä. Huumauksen alaisena ulkopuolinen maailma häviää ja sen mukana myös erillisyyden tunne. Moniin alkukantaisiin rituaaleihin on liittynyt sukupuolisia orgioita. Tällaisten orgastisten elämysten jälkeen ihminen saattoi joksikin aikaa osittain päästä eroon erillisyyden tunteestaan.

Niin kauan kuin tällaiset orgiat ovat heimon keskuudessa yleinen tapa, ne eivät synnytä niihin osallistujissa ahdistuneisuutta tai syyllisyyttä. Mutta mikäli tällainen käyttäytyminen ei olekaan kulttuurin hyväksymä, yleinen tapa, sen

toteuttamisesta seuraa syyllisyyttä. Ne, jotka yrittävät paeta erillisyyttään väkijuomien ja huumeiden avulla, vaipuvat huumaustilasta selvittyään entistä syvemmälle eristyneisyyteensä. Sukupuolisiin hurjasteluihin heittäytyminen on hyvin lähellä väkijuomien ja huumausaineiden käyttöä keinona päästä irti oman minän kahleista. Sukupuoliyhteys ilman rakkautta ei kuitenkaan koskaan kykene yhdistämään kahta ihmistä kuin lyhyeksi tuokioksi.

Kaikilla orgastisen yhtymisen muodoilla on seuraavat kolme tuntomerkkiä: 1) ne ovat voimakkaita, suorastaan kiihkeitä, 2) ne valtaavat ihmisen koko persoonallisuuden, sielun ja ruumiin ja 3) ne on pakko toistaa yhä uudelleen, koska niiden vaikutus on lyhytaikainen.

B) Aivan päinvastaisesta on kysymys siinä yhtymisessä, joka on yleisin kaikista ihmisen kautta aikojen valitsemista yhtymisen muodoista: yhtymisessä joka perustuu ryhmässä, sen tavoissa, menoissa ja uskomuksissa ilmenevään **yhdenmukaisuuteen**. Tämän päivän länsimaisessa yhteiskunnassakin ryhmään liittyminen on helpoimpia keinoja erillisyyden tunteen voittamiseksi. Jos minä olen tapojeni, vaatetukseni ja mielipiteitteni puolesta mahdollisimman tarkkaan ryhmän muiden jäsenten kaltainen, olen pelastettu pelottavalta yksinäisyyden tunteelta. Totalitääriset valtiot käyttävät uhkauksia ja pelotuksia tähän päämäärään päästäkseen; demokraattiset valtiot taas suggestiota ja propagandaa.

On mahdoton ymmärtää erilaisena olemisesta, vain hiukankin laumasta poikkeamisesta aiheutuvan pelon voimaa, ellei tajua miten syvät juuret yhteyden tarpeella ihmissielussa on. Useimmat ihmiset eivät ole edes tietoisia halustaan olla samanlaisia kuin kaikki muut. He kuvittelevat olevansa individualisteja, jotka ovat päätyneet mielipiteisiinsä itsenäisen harkinnan avulla. Se, että heidän näkemyksensä käyvät yksiin muiden näkemysten kanssa, on tietysti vain osoitus ”heidän” näkemyksensä oikeudesta. Mainoskielen hokema ”se on erilaista” ilmaisee tätä liikuttavaa yksilöllisyyden tarvetta yhteiskunnassa, jossa yksilöllisyys suorastaan loistaa poissaolollaan.

Tähän yksilöllisten erojen häviämiseen liittyy läheisesti **tasa-arvoisuuden** käsite. Länsimaisessa valistusfilosofiassa tasa-arvoisuuden käsite merkitsi myös yksilöllisyyden kehityksen edellytystä. Kaikki ihmiset ovat siinä suhteessa tasa-arvoisia, että he ovat itsetarkoituksia eivätkä koskaan välineitä toistensa tarkoitusten toteuttamiseen.

Tämän päivän kapitalistisessa yhteiskunnassa on tasa-arvoisuuden merkitys toinen. Tasa-arvoisuus merkitsee nykyisin samankaltaisuutta eikä ”ykseyttä”. Tämän vuoksi on syytä olla skeptinen esim. naisten tasa-arvoisuuden suhteen. Miesten ja naisten tasa-arvoisuus ostetaan sillä hinnalla, että naiset eivät enää eroa miehistä lainkaan. Valistusfilosofian väittämästä, sielulla ei ole sukupuolta, on

tullut yleinen käytäntö. Sukupuolten välinen vastakohtaisuus on häviämässä ja sen mukana tähän vastakkaisuuteen perustuva eroottinen rakkaus. Miehistä ja naisista tulee samanlaisia, eikä tasa-arvoisesti erilaisia. Tämän päivän yhteiskunta tarvitsee inhimillisiä atomeja, jotka ovat toistensa kaltaisia ja toimivat suurissa massoissa kitkatta. Kuten nykyaikainen massatuotanto perustuu valmisteiden standardiyksikköihin, perustuu nykypäivän yhteiskunta standardijäseniin, ja tätä standarditilaa kutsutaan ”tasa-arvoisuudeksi”.

Samankaltaisuuteen perustuva yhtenäisyys ei ole voimakasta eikä kiihkeää ja juuri tästä syystä se harvoin riittää hävittämään erillisyyden tunteesta aiheutuvan ahdistuneisuuden. Laumayhtenäisyydellä on vain yksi etu: se on pysyvä eikä hetkessä ohimenevä olotila.

Yhdennäköisyyteen liittyy vielä eräs puoli nykyaikaisen ihmisen jokapäiväistä elämää: ansiotyön ja vapaa-ajan huvitusten rutiininomaisuus. Ihmisestä on tullut pelkkä numero. Häneltä ei edellytetä paljonkaan aloitteenkykyä. Hänen tehtävänsä on tarkkaan määritelty ennakolta. Tunteetkin on määrätty ennakolta: ystävällisyys, suvaitsevaisuus, luotettavuus, kunnianhimo ja kyky tulla toimeen kaikkien kanssa ilman hankauksia.

Miten on mahdollista, että ihminen, joka on joutunut tähän rutiinielämän verkkoon, ei unohtaisi olevansa ihminen, ainoalaatuinen yksilö, ihminen jolle on annettu elettäväksi vain yksi elämä toiveineen ja pettymyksineen.

C). Kolmas yhteyden johtava tie on **luova toiminta**. Kaikessa luovassa työssä yksilö muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden sen aineksen kanssa, jota hän käsittelee ja joka edustaa hänelle ulkomaailmaa. Luomisen työssä taitaja ja hänen kohteensa liittyvät yhteen. Tämä pitää kuitenkin paikkansa vain sellaisesta työstä, jonka voi itse suunnitella ja jossa voi itse nauttia kättensä työstä. Luovan työn aikaansaama yhteys ei kuitenkaan ole ihmisten välistä yhteyttä.

D) Täydellinen vastaus sisältyy **ihmisten väliseen aitoon yhteyteen**, ihmisen liittymiseen toiseen ihmiseen **rakkauden** sitein. Halu liittyä yhteen toinen toistensa kanssa on ihmisten keskeisin pyrkimys. Se on voimakkain kaikista haluista. Epäonnistuminen tässä pyrkimyksessä merkitsee mielisairautta tai tuhoa. **Ilman rakkautta ihmiskunta ei voisi elää päivääkään.**

Ja kuitenkin me joudumme vaikean pulman eteen kutsuessamme tätä ihmisten välisen aidon yhteyden synnyttäjää rakkaudeksi. Ihmisten välinen yhteys on mahdollista saavuttaa monin eri tavoin. Olisiko meidän ehkä varattava sana ”rakkaus” vain tietynlaiselle yhteydelle?

Tärkeätä on että ymmärretään, minkälatauisesta ihmisten välisestä yhteydestä on kysymys puhuttaessa rakkaudesta. Tarkoitammeko rakkaudella olemassaolon perusongelman kypsää ratkaisua vaiko sellaisia rakkauden epäkypsiä ilmenemismuotoja, joista on parempi käyttää nimitystä **sybioottinen yhteys**?

Symbioottisen yhteyden **biologinen esikuva** on nähtävissä raskaana olevan äidin ja hänen sikiöasteella olevan lapsensa välisessä suhteessa. He ovat kaksi ja kuitenkin yksi. He tarvitsevat toisiaan.

Sielullista laatua olevassa symbioottisessa yhteydessä on kaksi eri ruumista, mutta sielullisesti vallitsee tällöin kahden henkilön välillä aivan samanlainen yhteys.

Symbioottisen yhteyden **passiivinen muoto** on alistuminen toisen ihmisen valtaan eli masokismi. Masokistinen ihminen pakenee eristyneisyyden ja erillisyyden tunnetta liittämällä itsensä osaksi toista ihmistä ja antamalla tämän toisen ihmisen johtaa, ohjata ja suojella häntä, ikään kuin hän ei lainkaan voisi elää ilman tätä toista. Sen olennon valta, johon liitytään, koetaan rajattomaksi. Toisen mahtavamman osana minä olen itse samalla osa toisen mahtavuutta. Masokistisen ihmisen ei tarvitse itse tehdä mitään ratkaisuja eikä ottaa mitään riskejä; hän ei ole koskaan yksin – mutta hän ei ole riippumaton; hän ei ole kokonainen, hän ei ole henkisesti vielä edes syntynyt ihmiseksi. Ihminen heittäytyy jonkun tai jonkin itsensä ulkopuolella olevan voiman välineeksi, jolloin hän vapautuu ratkaisemasta elämän perusongelmaa itse, oman luovan toiminnan tietä.

Symbioottisen yhteyden **aktiivinen muoto** on toisen ihmisen alistaminen valtaansa eli sadismi. Sadistinen ihminen haluaa paeta yksinäisyyttään ja eristyneisyytensä tunnetta liittämällä toisen ihmisen osaksi itseään. Hän tekee itsestään suuren ja mahtavan kiinnittämällä itseensä toisen ihmisen, joka palvoo häntä.

Sadistinen henkilö on yhtä riippuvainen alistuvasta kumppanistaan kuin tämä hänestä; kumpikaan ei voi elää ilman toista. Ero on vain siinä, että sadisti käskee, käyttää hyödykseen, loukkaa ja nöyryyttää, masokisti taas tottelee, antaa toisen käyttää itseään hyväkseen.

Yhteistä sadistille ja masokistille on yhteenliittyminen riippumattomuuden menetyksen kustannuksella.

Vastakohtana symbioottiselle yhteydelle **kypsä rakkaus** on itsenäisten, riippumattomien, yksilöllisyytensä säilyttävien ihmisten yhteyttä.

Rakkaus on **ihmisessä vaikuttava voima**, joka murtaa ne seinät, jotka tavallisesti erottavat ihmisiä toisistaan ja yhdistää hänet aidosti toisiin ihmisiin. Rakkaus auttaa ihmistä voittamaan eristyneisyytensä ja erillisyytensä tunteen, sallien hänen silti jäädä omaksi itsekseen, säilyttää oman yksilöllisyytensä. Rakkaudessa toteutuu paradoksi, että kahdesta tulee yksi ja he pysyvät silti kahtena.

Sanoessamme rakkauden olevan ihmisessä vaikuttavan voiman, ts. ihmisen toimintaa, joudumme erään vaikeuden eteen, joka sisältyy sanan ”toiminta” monimerkityksisyyteen. Eräs toiminnan käsite tarkoittaa energian käyttöä ulkopuolisten päämäärien saavuttamiseksi, toinen taas ihmisen sisäisten voimavarojen käyttöä riippumatta siitä, onko seurauksena mikään ulkonainen muutos vai ei. Jälkimmäisen toiminnan käsitteen on parhaiten muotoillut **Spinoza**. Hän

erottaa toisistaan aktiiviset ja passiiviset affektit eli mielenliikutukset. Toimiessaan aktiivisen affektin vallassa ihminen on vapaa, affektinsa herra. Toimiessaan passiivisen affektinsa vallassa hän on vaikuttimien heiteltävänä olematta niistä lainkaan tietoinen. Niinpä Spinoza päätyy toteamukseen, että hyve on toimintakykyä, itsensä hallitsemista. Kateus, mustasukkaisuus, kunnianhimo ja kaikenlainen himo on passiota. Rakkaus on sen sijaan aktiota inhimillisen voiman käyttöä, joka on mahdollista vain vapauden vallitessa, ei milloinkaan pakonalaisuudessa.

Rakkaus ei ole passiivinen vaan aktiivinen affekti; siinä on kysymys ”olemisesta jossakin”, ei ”joutumisesta johonkin”; rakastamisesta, ei rakastumisesta. Rakkaus on ensisijaisesti antamista eikä vastaanottamista.

MITÄ ON ANTAMINEN? Erään väärinkäsityksen mukaan antaminen on ”pois antamista”, jonkin luovuttamista, uhraamista. Ihminen, jonka luonne ei ole kehittynyt vastaanottavaa, hyödyksi käyttävää perusasennetta pidemmälle, kokee antamisen tähän tapaan. Kaupallinen luonne on kyllä valmis antamaan, mutta ainoastaan sillä ehdolla, että hän samalla saa jotakin.

Niiden ihmisten mielestä, jotka eivät kykene luovaan asennoitumiseen, antaminen on köyhtymistä. Muutamat taas tekevät antamisesta hyveen käsittäessään sen uhraamiseksi.

Luovat ihmiset kokevat antamisen aivan toisella tavoin. **Antaminen** merkitsee heille **korkeinta elinvoiman ilmausta**. Antaminen tuottaa suuremman ilon kuin vastaanottaminen, mutta ei sen vuoksi, että siinä olisi kysymys uhrauksesta, vaan koska antaminen on oman elinvoiman välitön ilmaus.

Aineellisen elämän piirissä antaminen merkitsee rikkautta. Ei se ole rikas, jolla on paljon, vaan se, joka antaa paljon. Saituri, joka elää menettämisen pelossa, on psykologisessa mielessä köyhistä köyhin. **Jokainen joka pystyy antamaan jotakin omaansa on rikas**. Antamisen varsinainen alue ei kuitenkaan ole aineellisen elämän piiri, vaan välittömämpi inhimillisen kanssakäymisen piiri.

Mitä ihminen oikeastaan antaa toiselle ihmiselle? Hän antaa osan itseään, jotakin siitä mikä on hänelle arvokkainta, osan ominta elämäänsä. Hän antaa itsestään jotakin, mikä on hänessä itsessään elävää. Hän sallii toisen päästä osalliseksi iloistaan, ymmärryksestään, huumoristaan, suruistaan – kaikesta siitä, mikä hänessä on elävää. Antaessaan näin itseään ihminen rikastuttaa toista, lisää tämän elämänhalua ilmaistessaan omaa elämänhaluaan. Hän ei anna, jotta hän saisi jotakin vastalahjaksi.

Antaminen on itsessään korkeinta iloa. Mutta antaessaan ei voi olla herättämättä jotakin eloon siinä, jolle jotakin antaa, ja se mikä herää eloon, ei voi olla heijastumatta takaisin antajaan itseensä. Antaminen merkitsee toisen ihmisen saattamista myös antajaksi, ja näin molemmat osallistuvat iloon siitä, minkä he ovat

herättäneet eloon. **Antamisen tapahtuma merkitsee jonkin uuden syntymistä**, ja molemmat tähän syntymään osalliset ovat kiitollisia siitä elämästä, joka on syntynyt heidän molempien iloksi.

On tuskin tarpeellista korostaa sitä seikkaa, että antamisena ilmenevä rakastamisen kyky riippuu ihmisen luonteen kypsyydestä. Se edellyttää, että ihminen on kypsynyt asteelle, jossa hän asennoituu luovasti maailmaan. Tällä asteella ihminen on vapautunut riippuvuudestaan toisiin ihmisiin, narsistisesta itsekeskeisyydestään ja halustaan käyttää toisia ihmisiä omien tarkoituksensa ajamiseen. Hän on myös saavuttanut uskon omiin voimiinsa ja rohkeuden luottaa itseensä pyrkiessään asettamiinsa päämääriin. Samassa määrin kuin nämä ominaisuudet häneltä puuttuvat, hän pelkää antaa itseään – pelkää rakastaa.

Kaikille rakkauden aidoille muodoille ovat tietyt peruspiirteet yhteisiä.

Näitä ovat **huolenpito, vastuuntunto, kunnioitus ja tieto**.

Rakkaudessa on kysymys rakkauden kohteen elämän ja kasvun aktiivisesta huolenpidosta. Milloin tämä aktiivinen huolenpito puuttuu, puuttuu myös rakkaus. Ihminen rakastaa sitä minkä hyväksi hän tekee työtä ja tekee työtä sen hyväksi mitä hän rakastaa. Rakkaus ja työ ovat erottamattomat.

Vastuuntunto kohdistuu toisen ihmisen sielullisten tarpeiden tyydyttämiseen.

Vastuuntunto saattaisi helposti muuttua hallitsemiseksi ja alistamiseksi ellei rakkaudessa olisi lisäksi aina kysymys myös **kunnioituksesta**. Kunnioitus on sanan alkuperäisen merkityksen mukaan kykyä nähdä toinen ihminen sellaisena kuin hän todellisuudessa on, nähdä hänen ominaislaatunsa. Kunnioitus merkitsee huolehtimista siitä, että toinen ihminen saa kasvaa ja kehittyä omaan suuntaansa. Kunnioitus sulkee pois toisen ihmisen kaikenlaisen hyväksi käyttämisen. Minä haluan, että rakastamani henkilö kasvaa ja kehittyy omalla painollaan, omia teitään, eikä minua varten.

Ihmistä ei ole mahdollista kunnioittaa tuntematta häntä; huolenpito ja vastuuntunto olisivat sokeita, elleivät ne perustuisi **tietoon**. Rakkauteen liittyvä tieto tunkeutuu itse ytimeen. Se on mahdollista vain luopuessani tarkastelemasta toista henkilöä omasta näkökulmastani ja asettuessani kokonaan hänen asemaansa. Voin tietää, että henkilö on vihainen, vaikka hän ei ilmaisekaan sitä avoimesti. Voin tietää, että hän on ahdistunut ja hädissään, että hän on yksinäinen ja tuntee syyllisyyttä. Näin tiedän, että hänen vihansa on vain jonkin syvemmillä piilevän ilmennystä, ja minä tiedän hänen olevan hädissään ja neuvoton, tiedän hänen olevan kärsivä eikä suinkaan vihainen ihminen.

Tiedolla on toinen vieläkin tärkeämpi merkitys rakkauden ongelman ratkaisemisessa. Ihmisen voimakas tarve sulautua toiseen ihmiseen niin, että hän vapautuu oman eristyneisyytensä vankilasta, liittyy läheisesti erääseen toiseen peri-inhimilliseen pyrkimykseen, nimittäin pyrkimykseen päästä perille ”ihmisen salaisuudesta”. Mitä

pidemmälle me pääsemme tunkeutumaan oman itsemme syvyysiksiin tai jonkun toisen ihmisen sisimpään, sitä epäselvemältä kaikki näyttää.

Salaisuuden perille pääsemiseen on eräs tie: toisen ihmisen täydellinen saattaminen meidän valtaamme niin että hän muuttuu meidän omaisuudeksemme. Tämän pyrkimyksen äärimmäinen aste on puhdas sadismi, jonka avulla pakotetaan toinen paljastamaan salaisuutensa kärsimyksen paineen alla. Ihmisen julmuuden ja hävityshalun eräs perimmäisiä vaikuttimia on juuri tämä pyrkimys päästä perille ihmisen salaisuudesta. Lapsissa tämänkaltainen pyrkimys tietoon on usein varsin näkyvästi esillä.

Toinen ”salaisuuden” perille johtava tie on rakkaus. Rakkaus on ainoa tietämisen tie, joka yhtymisen kautta vastaa kysymykseeni. Rakastaessani, antaessani itseni, tunkeutuessani toisen ihmisen olemukseen löydän itseni, keksin itseni, keksin meidät molemmat, keksin ihmisen.

Sikäli kuin kysymyksessä on halu tuntea koko ihminen, hänen perimmäinen salaisuutensa, tätä halua ei voi tyydyttää tavanomaisen tiedon, pelkkään ajatteluun perustuvan tiedon avulla. Täydellinen tietäminen on mahdollista vain rakastamisen avulla: vain rakastaminen yltää ajatusten tuolle puolen, sanojen tuolle puolen.

Rakastaminen – rohkea hyppäys yhteyden kokemiseen.

Silti on ajatteluun perustuva tietäminen rakastaen saavutettavan täydellisen tiedon välttämätön edellytys. Minun on opittava tuntemaan itseni ja lähimmäiseni objektiivisesti, voidakseni nähdä hänen todellisen olemuksensa tai vapautua hänestä muodostamastani harhakuvasta.

Huolenpito, vastuuntunto, kunnioitus ja tieto ovat toinen toisistaan riippuvaisia. Niissä on kysymys asennekokonaisuudesta, jonka tapaa kypsässä ihmisessä eli sellaisessa ihmisessä, joka pystyy toimimaan luovasti, joka haluaa nauttia vain oman työnsä tuloksista, joka on jättänyt taakseen itsekeskeiset kaikkivoipaisuutensa ja kaikkitietävyytensä kuvitelmat ja jonka olemukselle antaa leimansa sellainen sisäiseen voimaan perustuva vaatimattomuus, jonka vain tosi luova toiminta voi synnyttää.

2. Vanhempien ja lapsen välinen rakkaus

Lapsen syntymänjälkeiset kokemukset tiivistyvät ja keskittyvät yhdeksi ainoaksi kokemukseksi: minua rakastetaan. Olen rakastettu koska olen äitini lapsi. Olen rakastettu sellaisena kuin olen, tai vielä tarkemmin: **olen rakastettu koska olen olemassa**. Tämä rakastettuna olemisen kokemus on luonteeltaan passiivista. Rakastettuna olemista varten minun ei tarvitse tehdä yhtään mitään. **Äidin rakkaus on ehdotonta**. Ja kuitenkin äidin ehdottomalla rakkaudella on myös kielteinen puolensa. Sitä ei tarvitse ansaita, mutta sitä ei myöskään voi ansaita. Ellei sitä ole, on

kuin maailmasta olisi kaikki kauneus kadonnut – enkä minä voi tehdä mitään asian auttamiseksi.

Useimpien lasten kohdalla 8-10 ikävuosiin saakka on kysymys vain siitä, että heitä rakastetaan. Ennen tätä ikää lapsi ei vielä itse rakasta; saamaansa rakkauteen hän vastaa kiittävyydellä ja iloisuudella. Mutta tässä iässä hän alkaa aavistaa, että hän pystyy itse rakastamaan. Ensimmäistä kertaa lapsi ajattelee antaa jotakin äidille (tai isälle). Lopulta lapsi, joka on ehkä jo kehittynyt nuorukaiseksi tai neidoksi, vapautuu itsekeskeisyydestään; toinen ihminen ei ole enää hänelle vain väline omien tarpeiden tyydyttämiseen. Antaminen tuottaa hänelle enemmän tyydytystä ja iloa kuin vastaanottaminen. Rakastaessaan hän on jättänyt taakseen sen yksinäisyyden ja eristyneisyyden vankilan, jonka narsistinen itsekeskeisyys loi ympärilleen. Hän tuntee pääsevänsä osalliseksi uudenlaisesta yhteydestä ja yhteenkuuluvuudesta. Ennen muuta hän tuntee kykenevänsä tuottamaan rakkautta rakastaessaan – eikä tunne enää olevansa riippuvainen sellaisen tavoin, joka kykenee vain olemaan rakastettu ja jonka tämän takia on oltava pieni, avuton, sairas tai ”hyvä”.

Infantiilin rakkauden tunnusmerkki on tämä: Rakastan koska minua rakastetaan.

Kypsan rakkauden tunnusmerkki on tämä: Minua rakastetaan koska rakastan.

Epäkypsä rakkaus sanoo: Rakastan sinua koska tarvitsen sinua.

Kypsä rakkaus sanoo: Tarvitsen sinua koska rakastan sinua.

Ehdoton rakkaus vastaa erästä ihmisen – ei vain lapsen, vaan myös aikaihmissen – syvintä tarvetta. Ei ihme, että me kaikki kaipaamme omaksemme äidillistä ehdotonta rakkautta, ei vain lapsina vaan myös aikuisina. Useimmilla lapsilla on onni saada osakseen aitoa äidin rakkautta. Aikuisena on tämänkaltaisen rakkauden tarve paljon vaikeampi tyydyttää.

Suhde isään on suuresti erilainen. Isä edustaa ajatuksen maailmaa, ihmisen omien aikaansaannosten, lain ja järjestyksen, kurin ja myös seikkailun maailmaa. Isä on henkilö, joka opettaa lasta, osoittaa hänelle maailmaan johtavan tien. Isän rakkaus on ehdollista rakkautta. Sen periaate kuuluu: Minä rakastan sinua, koska sinä toteutat minun toiveeni, koska sinä teet velvollisuutesi, koska sinä olet kaltaiseni. Myös isän ehdollisessa rakkaudessa on myönteinen ja kielteinen puoli. Kielteinen puoli on isän rakkauden ehdollisuus. Se voidaan menettää, ellei toimita niin kuin on toivottu. Isän rakkauden olemukseen kuuluu, että tottelevaisuudesta tulee keskeinen hyve. Tottelemattomuudesta voi seurata isän rakkauden menetys. Isän rakkauden myönteinen puoli on se, että sen voi ansaita, koska se on ehdollista. Isän rakkaus ei ole mahdollisuuksieni ulkopuolella, kuten äidin rakkaus voi olla.

Sekä äidin että isän asenteet lapsen vastaavat lapsen omia tarpeita. Lapsi tarvitsee äidin ehdotonta rakkautta ja huolenpitoa niin ruumiinsa kuin sielunsa puolesta.

Kuudennen ikävuotensa jälkeen lapsi alkaa kaivata isän rakkautta, isän auktoriteettia ja ohjausta.

Äidin tehtävänä on opettaa lasta ja ohjata häntä selviämään niistä vaikeuksista, joiden pariin hän joutuu siinä yhteiskunnassa, jonka keskuuteen hän on syntynyt.

Ihannetapauksessa äidin rakkaus ei yritä estää lasta kasvamasta kohti täysi-ikäisyyttä, ei yritä palkita häntä avuttomuudestaan. **Äidin pitäisi luottaa elämään** eikä olla liian levoton ja tartuttaa siten omaa levottomuuttaan lapseensakin.

Isän rakkauden tulisi taas seurata periaatteiden ja odotusten johtotähtiä; sen pitäisi olla kärsivällistä ja suvaitsevaista eikä uhkailuun ja käskemiseen perustuvaa. Sen tulisi herättää aikuiseksi kasvavassa lapsessa luottamus omiin voimiin ja sallia hänen lopulta kehittyä omaksi auktoriteetikseen, isän auktoriteetista näin vapautuen.

Kypsä ihminen päätyy lopulta siihen, että hänestä tulee tavallaan **itse oma äitinsä ja isänsä.** Kypsä ihminen on vapautunut ulkonaisista äiti- ja isähahmoistaan ja on pystyttänyt ne omaan sieluunsa perustaen äidillisen omatuntonsa omaan kykyynsä rakastaa ja isällisen omatuntonsa omaan harkinta- ja arvostelukykyynsä. Lisäksi kypsä ihminen rakastaa sekä äidillisen että isällisen omatuntonsa puitteissa. Jos hän pitäytyisi vain isälliseen omatuntoonsa, hänestä tulisi kova ja epäinhimillinen. Jos hän pitäytyisi vain äidilliseen omatuntoonsa, hän voisi helposti menettää arvostelukykynsä ja estää sekä itseään että toisia kehittymästä kypsyyttä kohti.

Edellä esitetty kehitys äitikeskeisestä kiintymyksestä isäkeskeiseksi kiintymykseksi ja näiden lopulta tapahtuva sopusointuinen yhtyminen on kaiken mielenterveyden ja kypsyyteen kehittymisen perusehto. Jos tämä kehitys jää kesken, ihminen ajautuu neuroosiin.

Tarkemmat tutkimukset saattavat osoittaa, että tietynlaiset neuroosit, esimerkiksi pakkoneuroosi, kehittyvät lähinnä yksipuolisen isä-keskeisyyden seuraamuksena, kun taas esimerkiksi hysteria, alkoholismi, epäitsenäisyys ja kyvyttömyys asennoitua elämään realistisesti sekä depressiotilat ovat seurausta yksipuolisesta äitikeskeisyydestä.

3. Rakkaus asenteena

Rakkaus ei ole ensisijaisesti suhde johonkin tiettyyn henkilöön; rakkaus on **asenne**, ihmisen koko luonnetta sävyttävä suhtautumistapa maailmaan. Jos ihminen rakastaa vain yhtä ainoata toista ihmistä ja on välinpitämätön muita kanssaihmissiään kohtaan, hänen rakkautensa ei ole rakkautta vaan pelkkää biologista liittymistä tuohon toiseen henkilöön tai sitten itserakkautta laajennetussa muodossaan.

Kuitenkin useimmat ihmiset kuvittelevat, että juuri kohde määrää rakkauden eikä kyky rakastaa.

Kun sanotaan, että rakkaus on suhtautumistapa, jonka kohteena on koko maailma eikä vain tietty yksi ainoa henkilö, tämä ei merkitse sitä, etteikö rakkauden eri lajien välillä vallitsisi eroja sen mukaan, mikä kulloinkin on rakkauden kohteena.

a. Lähimmäisenrakkaus

Se rakkauden laji, johon kaikki muut rakkauden lajit pohjautuvat, on lähimmäisenrakkaus.

Jos kykyäni rakastaa on riittävästi kehittynyt, en voi olla rakastamatta lähimmäisiäni. Lähimmäisenrakkauden pohjalla on tunne siitä, että me olemme kaikki yhtä, että inhimillinen perusolemus on kaikilla ihmisillä yksi ja sama. Jos tunkeudun toisen ihmisen olemuksen sisimpään asti, havaitsen meidän olevan yhtä, veljiä.

Lähimmäisenrakkaus on rakkautta samankaltaisten kesken: mutta vaikka me olemme samankaltaisia, emme aina ole samassa asemassa; sikäli kuin me olemme inhimillisiä olentoja, olemme kaikki avun tarpeessa. Tänäpä minä, huomenna sinä. Mutta tämä avun tarve ei merkitse sitä, että toinen on avuton ja toinen mahtava.

Lähimmäisenrakkaus on ensi kädessä avuttoman rakastamista, puutteessa olevan rakastamista, vieraana vaeltavan rakastamista. Vasta silloin alkaa olla kysymys tosi rakkaudesta, kun rakastetaan niitä, joista ei ole mitään hyötyä. Tuntiessaan myötätuntoa avutonta kohtaan alkaa ihminen tunkea rakkautta lähimmäistään kohtaan; itseäänkin rakastaessaan ihminen rakastaa avun tarpeessa olevaa, heikkoa ja epävarmaa inhimillistä olentoa. Myötätuntoon sisältyy tietoa ja tunne yhtäläisyydestä.

b. Äidinrakkaus

Totesimme äidin rakkauden olevan ehdottoman lapsen elämän ja hänen tarpeittensa hyväksymistä. Tähän on kuitenkin tehtävä eräs tärkeä lisäys. Lapsen elämän hyväksymiseen kuuluu kaksi eri puolta; toinen niistä on huolenpito ja vastuu lapsen elämälle ja kasvulle ehdottoman välttämättömistä seikoista. Toinen niistä menee pitemmälle. Siinä on kysymys lapsen rakkauden herättämisestä elämää kohtaan, niin että hän saattaa tunkea: on hyvä olla elämässä, on hyvä olla pieni poika tai tyttö, on hyvä olla ja elää tämän maan päällä.

Äiti herättää lapsessa rakkauden elämää kohtaan eikä ainoastaan halun säilyä elossa. Tätä vastaa eräs raamatullinen vertauskuva. Luvattu maa (maa on aina äidin symboli) kuvataan maaksi, joka ”vuotaa maitoa ja hunajaa”. Maito symbolisoi rakkauden ensimmäistä puolta, huolenpitoa ja hyväksymistä. Hunaja symbolisoi elämän suloisuutta, elämän rakastamista ja elämänriemua. Useimmat äidit pystyvät tarjoamaan ”maitoa”, mutta vain perin harvat ”hunajaa” tämän lisäksi.

Kyetäkseen tarjoamaan lapselleen maidon lisäksi myös hunajaa äidin on oltava ei ainoastaan ”hyvä äiti” vaan **onnellinen ihminen**. Äidin elämää kohtaan tuntema rakkaus on yhtä tarttuvaa kuin hänen elämänpelkonsa. Molemmilla asenteilla on suuri vaikutus lapsen koko myöhemmälle kehitykselle.

Vastakohtana lähimmäisenrakkaudelle ja eroottiselle rakkaudelle, jotka ovat rakkautta samankaltaisten kesken, äidin ja lapsen välinen suhde on luonnostaan epätasainen ja yksipuolinen, koska toinen osapuoli on jatkuvasti avun tarpeessa ja toinen taas jatkuvasti avun antaja. Tästä äidinrakkauden epäitsekkästä luonteesta johtuu, että sitä pidetään rakkauden korkeimpana ilmentymänä.

Näyttää kuitenkin siltä, että äidinrakkauden todellinen olemus ei ilmene niinkään siinä rakkaudessa, jota äiti tuntee pientä kehtolasta kohtaan, vaan siinä rakkaudessa, jota hän osoittaa kasvavaa lasta kohtaan. Valtaosa äitejä on rakastavia äitejä niin kauan kuin lapsi on pieni ja kokonaan heistä riippuvainen. Näyttää siltä, että tämänkaltainen rakkaus perustuu ainakin osaksi vaistoihin, jotka ovat yhteisiä sekä naaraseläimille että ihmisäideille. Miten suuri tämän vaistomaisen perustan osuus onkin, tämänkaltaiseen äidinrakkauteen sisältyy myös erityisesti inhimillisiä piirteitä. Eräs näistä on äidinrakkauteen usein liittyvä narsistinen piirre. Koska lapsi tunnetaan yhä osaksi itseä, äiti saattaa tyydyttää rakkaudessaan lasta kohtaan omaan itseensä kohdistuvaa rakkautta. Eräs toinen piirre liittyy äidin vallitsemisen tai omistamisen haluun, joka saa tyydytystä hoivaajansa armoilla olevan avuttoman lapsen tarpeiden tyydyttämisestä.

On vielä kolmas äidinrakkauden piirre, jota voidaan kutsua transcendenttiseksi tarpeeksi. Tämä tarve on eräs ihmisen perustavimpia tarpeita. Se liittyy siihen tosiseikkaan, että ihminen ei ole tyytyväinen osaansa pelkkänä luotuna, vaan hän haluaa tuntea olevansa myös luoja. On monia keinoja tyydyttää tätä luomisen tarvetta, joista luonnollisin ja helpoin on äidin lapseensa kohdistama rakkaus ja huolenpito. Rakkaus lastaan kohtaan antaa äidin elämälle suunnan ja merkityksen.

Mutta lapsen on kehityttävä ja kasvettava. Äidinrakkauden tärkein puoli onkin huolehtia lapsen kasvamisesta, ja tämä merkitsee sen seikan haluamista, että lapsen on irtauduttava äidistään. Tässä piilee äidinrakkauden ja eroottisen rakkauden suurin eroavuus. Eroottisessa rakkaudessa kaksi aikaisemmin toisistaan erillään ollutta ihmistä tulee yhdeksi. Äidinrakkaudessa kaksi yhdessä ollutta eroaa toisistaan. **Äidin** ei pidä ainoastaan **sallia vaan myös haluta ja auttaa** lapsen irtautumista sidonnaisuudestaan häneen. Vasta tässä vaiheessa äidinrakkaus todella joutuu koetukselle, koska nyt äidiltä vaaditaan tosi epäitsekkyyttä, kykyä antaa kaikkensa ilman että saa vastalahjaksi muuta kuin toivon, että rakastettu lapsi on onnellinen. Tämä on myös se vaihe, jossa monien äitien rakastamisen kyky pettää. Lapsen ollessa asteittain irtautumassa äidistään, onnistuu äidinrakkaus vain, jos sitä edustaa nainen, **joka on onnellisempi voidessaan antaa kuin ottaa**, jolla on painopisteensä vankasti omassa elämässään.

Kasvavaan lapseen kohdistuva äidinrakkaus, rakkaus joka ei halua mitään itselleen, on ehkä vaikein kaikista rakkauden lajeista ja sitä pettävämpi, koska äidin on niin helppo rakastaa lastaan tämän ollessa pieni ja avuton. Mutta nainen voi olla tosi

rakastava äiti vain jos **hän osaa rakastaa**; jos hän kykenee rakastaman miestänsä, toisia lapsia, vieraita ihmisiä, kaikkia inhimillisiä olentoja.

c. Eroottinen rakkaus

Lähimmäiserakkauden ja äidinrakkauden luonteeseen ei kuulu rajoittuminen yhteen ainoaan henkilöön. Eroottinen rakkaus on näiden rakkauden lajien vastakohta, sillä siinä on kysymys pyrkimyksestä täydelliseen yhtymiseen ja se on luonteeltaan yhteen ainoaan kohteeseen rajoittuva.

Eroottinen rakkaus sekoitetaan usein ”rakastumisen” purkauksenomaiseen kokemukseen, äkilliseen esteiden poistumiseen kahden toisilleen vieraan ihmisen väliltä. Tämä äkillisen läheisyyden kokeminen on luonteeltaan ohimenevää. Sen jälkeen kun vieraasta on tullut tuttu, ei rakastavien välillä enää ole mitään esteitä mitkä pitäisi poistaa, eikä myös mitään yllätyksenomaisesti saavutettavaa läheisyyden elämystä.

Jos toinen ihminen opittaisiin tuntemaan syvällisemmin, jos opittaisiin tuntemaan toisen persoonallisuuden ääretön syvyys, ei tämä toinen tulisi koskaan kovin tutuksi – ja esteiden poistumisen ihme saattaisi toteutua joka päivä. Mutta useimpien ihmisten kohdalla käy niin, että he ovat mielestään pianikin perillä itsestään ja toisista, koska tämä perehtyminen pysähtyy heillä ihmisen pintakerrokseen. Läheisyys merkitsee heille ensisijaisesti vain sukupuoliyhteyttä toisen kanssa. Koska he kokevat toisen ihmisen erillisyyden lähinnä fyysisenä erillisyytenä, merkitsee fyysinen yhtyminen heille vapautumista erillisyydestä.

Tällainen käsitys läheisyydestä johtaa helposti rakkauselämysten etsimiseen uuden vieraan ihmisen kanssa. Jälleen vieras muuttuu ”läheiseksi”, jälleen koetaan rakastamisen huumaava ja kiihkeä onnenkausi, ja jälleen tämä kaikki vähitellen häipyä päättyen lopulta taas uuden rakkauden kuvitelmaan – johon aina liittyy usko siihen, että uusi rakkaus tulee olemaan erilainen kuin kaikki aikaisemmat. Tämä johtuu suurelta osin sukupuoliyhteyden harhauttavasta luonteesta.

Koska useimpien ihmisten mielessä rakkaus liittyy erottamatta juuri sukupuoliyhteyteen, erehtyvät he pitämään fyysistä vetovoimaa rakkauteksi.

Milloin rakkaus toimii sukupuolisen yhtymisen kaipuun herättäjänä, fyysinen suhde on vailla himoa ja valloittamisen halua, mutta sisältää paljon **hellyyttä**. Ellei fyysisen yhtymisen herättäjänä toimi rakkaus, se ei koskaan johda muuhun kuin orgastiseen ja ohimenevään yhtymiseen. Sukupuoliyhteys luo hetkeksi kuvitelman yhtymisestä. Ilman rakkautta tämä ”yhtyminen” jättää osapuolet vierain toisilleen ja voi jopa saada heidät häpeämään toinen toistaan illuusion haihduttua.

Hellyys ei suinkaan ole, kuten Freud uskoi, sukupuoliyhteyden ylevöitymisen tulosta; hellyys on lähimmäiserakkauden välitöntä ilmausta.

Eroottisen rakkauden kohteen rajoittuneisuus käsitetään usein väärin omistamishaluksi. On yleistä että kaksi ihmistä ”rakastaa” toinen toistaan, mutta ei

ketään muuta. Heidän rakkautensa on tällöin itserakkautta kaksin. He ovat kaksi ihmistä jotka samaistavat itsensä toistensa kanssa ja ratkaisevat erillisyyden ongelman laajentamalla yhden yksilön käsittämään kaksi ihmistä.

Eroottinen rakkaus on kohteeltaan rajoittunut, mutta toisessa ihmisessä rakastetaan kaikkia ihmisiä, kaikkia eläviä olentoja. Jos eroottisessa rakkaudessa on todella kysymys rakkaudesta, se täyttää erään ehdon: että minun rakkauteni kumpuaa minun olemukseni syvimmistä kerroksista – ja kohdistuu toisen, rakastamani ihmisen **perusolemuksen**. Syvimmältä olemukseltaan kaikki inhimilliset olennot ovat yhtä.

Rakkauden pitäisi oleellisesti riippua **tahdosta, päätöksestä** liittää oma elämäni täydellisesti yhteen toisen ihmisen elämän kanssa. Tähän käsitys avioliiton purkamattomuudesta itse asiassa perustuukin. Tämän päivän länsimainen ihminen käsittää rakkauden välittömäksi tunneilmaukseksi, ihmisen joutumiseksi äkillisen voimakkaan tunteen valtaan. **Tahto**, eroottisen rakkauden eräs tärkeä osatekijä, jätetään kokonaan vaille huomiota.

Rakastaa jotakuta ei ole yksinomaan voimakkaan tunteen asia – se on ratkaisu, päätös, lupaus. **Jos rakkaus olisi vain tunnetta, ei lupauksella rakastaa toista ikuisesti olisi mitään pohjaa**. Tunteet tulevat ja menevät. Miten voin olla varma siitä, että tunne säilyy ikuisesti, ellei rakastamisessani ole kysymys myös päätöksestä ja ratkaisusta?

Tästä voi helposti tehdä sen johtopäätöksen, että rakkaudessa on yksinomaan kysymys tahdosta ja uskollisuudesta ja että sen vuoksi on itse asiassa yhdentekevää, ketkä kaksi ihmistä näin liittyvät yhteen. Tämä näkemys ei tee oikeutta ihmisen oman olemuksen ja eroottisen rakkauden paradoksaaliselle luonteelle.

Me olemme kaikki yhtä ja kuitenkin on jokainen meistä ainoalaatuinen, täysin omaleimainen yksilö. Siinä määrin kuin me kaikki olemme yhtä, me voimme rakastaa toinen toistamme aivan yhtäläisellä lähimmäisenrakkaudella. Mutta sikäli kuin olemme myös erilaisia, eroottinen rakkaus asettaa tiettyjä näihin ainoalaatuisiin yksilöllisiin piirteisiin kohdistuvia vaatimuksia, jotka täytyvät vain tiettyjen ihmisyksilöiden yhteenliittymisissä.

d. Itserakkaus

Varsin tavallinen uskomus on, että vain toisten rakastaminen on hyveellistä, itsensä rakastaminen sen sijaan synnillistä. Oletetaan, että itsensä rakastaminen on samaa kuin itsekkyyys. Tällä käsityksellä on vahvat juurensa länsimaisessa ajattelussa. Calvin kutsuu itserakkautta ”rutoksi”. Freudille itserakkaus merkitsee narsismia. Narsismi edustaa ihmisen kehitystaipaleen varhaisinta astetta, ja henkilö joka palaa myöhemmässä elämässään tälle narsismin alueelle, on kyvytön rakastamaan ketään. Freud lähtee siitä, että rakkaus on libidon ilmausta ja että libido kohdistuu joko toisiin, jolloin se on rakkautta, tai ihmiseen itseensä, jolloin se on itserakkautta. Rakkaus ja itserakkaus ovat siten toisilleen vastakkaiset libidon ilmaukset, niin että

mitä enemmän esiintyy toista, sitä vähemmän voi esiintyä toista. Jos itserakkaus on pahaa, on selvää, että epäitsekkyys on hyvää.

Onko itsensä rakastaminen sama asia kuin itsekkyys? Ja onko nykypäivän ihmisen itsekkyys todella rakkautta itseensä yksilönä? Onko hänen itsekkyydessään todella kysymys itserakkaudesta, eikä pikemminkin sen puutteesta?

Jos lähimmäisen rakastaminen inhimillisenä olentona on hyve, täytyy myös minuun itseeni kohdistuvan rakkauden olla hyve, koska minäkin olen inhimillinen olento. Raamatussa esiintyvä lausuma ”rakasta lähimmäistäsi kuten itseäsi” viittaa siihen, että ihminen ei voi erottaa omaan yksilöllisyyteensä ja ainoalaatuisuuteensa kohdistamaa rakkautta toisiin yksilöihin kohdistuvasta kunnioituksesta ja rakkaudesta.

Niinpä eivät ainoastaan toiset, vaan myös me itse olemme omien tunteittemme ja asenteittemme ”kohteita”; toisiin ja itseemme kohdistuvat asenteet eivät suinkaan ole toisilleen vastakkaiset, vaan samansuuntaiset. Toisten rakastaminen ja itsensä rakastaminen eivät ole vaihtoehtoisia rakkauden muotoja. Päinvastoin on niin, että kaikki ihmiset, jotka kykenevät rakastamaan toisia ihmisiä, rakastavat myös itseään.

Aito rakkaus on ilmausta ihmisen luovasta perusasentoitumisesta, jolloin siinä on kysymys huolenpidosta, kunnioituksesta, vastuuntunnosta ja tietämisestä. Siinä ei ole kysymys passiivisesta sisäisestä ”mielenliikutuksesta”, vaan aktiivisesta, ihmisen rakastamisen kykyyn perustuvasta pyrkimyksestä auttaa rakastettua ihmistä kasvamaan ja olemaan onnellinen. Toisen ihmisen rakastaminen on oman rakkauden voiman liikekannallepanoa ja keskittämistä.

Yhden ihmisen rakastaminen on samalla ihmisen rakastamista ylipäänsä. Siispä minun itseni täytyy olla aivan yhtä suuressa määrin rakkauteni kohde kuin kenen tahansa ”muun” henkilön. Oman elämän, onnellisuuden, kasvun ja vapauden myöntäminen perustuu oleellisesti ihmisen kykyyn rakastaa. Jos ihminen pystyy kypsään rakkauteen, hän rakastaa myös itseään; ellei hän pysty rakastamaan muita kuin vain toisia, hän ei pysty lainkaan rakastamaan.

Itsekäs ihminen on kiinnostunut vain omasta itsestään, haluaa kaiken vain itselleen, ei tunne mitään iloa antamisesta, vaan iloitsee yksinomaan ollessaan saavana osapuolena. Hän arvosteleo kaikkea ja kaikkia niiden hänelle itselleen tuoman hyödyn mukaan. Hän on täysin kykenemätön rakastamaan.

Itsekkyys ja itserakkaus eivät suinkaan ole yksi ja sama asia, vaan toistensa vastakohtat. Itsekäs ihminen ei rakasta itseään suinkaan liian paljon, vaan liian vähän; itse asiassa hän vihaa itseään. Tästä itseensä kohdistuvasta rakkauden ja huolenpidon puutteesta, joka on vain eräs ilmaus hänen kykenemättömyydestään luovaan asentoitumiseen, seuraa luonnostaan tunne kaiken tyhjyydestä ja

petollisuudesta. Hän näyttää huolehtivan itsestään liiankin paljon, ja kuitenkin hän vain yrittää huonolla menestyksellä peitellä ja korvata sitä, ettei ole onnistunut pitämään huolta todellisesta itsestään.

On helpompaa ymmärtää itsekkyyttä vertaamalla sitä toisiin kohdistuvaan omistamisen haluun sellaisena kuin se esiintyy liikahuolehtivassa äidissä. Vaikka tämä tietoisesti uskookin olevansa erittäin hellä lastaan kohtaan, hänessä piilee itse asiassa syvälle ”poistungettu” vihamielisyys lastaan kohtaan. Liikahuolehtivaisuudellaan äiti pyrkii peittämään ja korvaamaan syvemmillä piilevää todellisen rakkauden puutettaan.

Tarkkaan ottaen ei ”epäitsekään” äidin vaikutus lapsiinsa eroa paljonkaan itsekkään äidin vaikutuksesta; usein se on jopa pahempi, koska äidin epäitsekkyys estää lapsia arvostelemasta häntä. Heidät on ikään kuin pakotettu olemaan pahoittamatta äidin mieltä.

Se, jolla on tilaisuus seurata sellaista äitiä, jonka rakkaus on aitoa, voi helposti todeta, että mikään ei herätä lapsessa herkemmin rakkauden, ilon ja onnen elämyksiä kuin kokemus, että hän on sellaisen äidin rakastama, joka rakastaa myös itseään.

”Epäitsekäs” ihminen ”ei halua mitään itselleen”, hän ”elää vain toisten hyväksi”, hän on ylpeä siitä, että hän ei pidä itseään lainkaan tärkeänä. Häntä kummastuttaa havaita, että huolimatta epäitsekkyystään hän on kuitenkin onneton ja että hänen suhteensa läheisimpiinkin ihmisiin ovat epätydyttävät. Psykoanalyysi osoittaa, että epäitsekkyys on tällaisen ihmisen neuroosin kaikkein merkittävimpiä oireita, että hänen kykynsä rakastaa ja nauttia elämästä ovat surkastuneet; että hän on itse asiassa täynnä vihamielisyyttä elämää kohtaan, ja hänen epäitsekkyytensä taakse kätkeytyy voimakas itsekeskeisyys.